

Dyslexieprotocol

Vrijeschool Kairos

2016-2017

Inhoudsopgave

Wat is dyslexie?	3
Dyslexiebeleid	
Vier niveaus van zorg	
Stappenplan dyslexiebeleid per klas	
Vergoede diagnostiek en behandeling van dyslexie	
Kinderen die buiten de regeling van de vergoede begeleiding vallen	
Bijzondere omstandigheden	
Hulpmiddelen	
Hoe past de school haar onderwijs aan voor kinderen met dyslexie?	
Tips voor ouders	
Bijlage 1 Stappenplan dyslexiebeleid volledig	
Bijlage 2 Handelingswijzer dyslexie	

Wat is dyslexie?

Uitgangspunt voor onze school vormt de definitie van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN):

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau (SDN, versie 2011).

We spreken van hardnekkigheid wanneer er op drie opeenvolgende momenten E-scores behaald zijn bij de Drie Minuten Toets (DMT) en de Schaal Vorderingen Spellingvaardigheid (SVS), terwijl er voldoende systematische en taakgerichte hulp van de leerkracht en Remedial Teacher is geweest.

Dyslexie is aangeboren en staat los van intelligentieniveau. Dyslexie kan de schoolprestaties ernstig belemmeren. Wanneer dyslexie op jonge leeftijd wordt gediagnosticeerd, kunnen kinderen door een intensieve behandeling in veel gevallen toch een aanvaardbaar niveau van technisch lezen en spellen bereiken.

Gemiddeld is 3,6% van de leerlingen op een basisschool ernstig dyslectisch. Voor deze kinderen is een diagnostisch onderzoek noodzakelijk, waarna gespecialiseerde behandeling nodig zal zijn. Bij kinderen met ernstige, enkelvoudige dyslexie worden onderzoek en behandeling sinds augustus 2015 vergoed door de gemeente. Wanneer uit onderzoek komt dat er een lichte vorm van dyslexie is, dan is er geen vergoede behandeling mogelijk. Wel kunnen ouders er voor kiezen om zelf een behandeling te bekostigen.

Dyslexiebeleid

Dyslexiebeleid richt zich op kinderen bij wie de ontwikkeling op het gebied van technisch lezen, spelling of schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid grote en hardnekkige problemen oplevert.

De school stelt zich ten doel deze problemen (vroeg)tijdig te signaleren en er adequaat op te reageren. Leerkrachten proberen het dagelijks onderwijs aan dyslectische kinderen zo goed mogelijk af te stemmen op hun leerstoornis en de onderwijsbelemmeringen die deze met zich meebrengt. Ook wordt binnen de school Remedial Teaching voor taal gegeven (maximaal 20 weken per kind)

In klas 2 wordt voor die leerlingen die significant achter lopen met lezen en spelling een dyslexiescreening aangevraagd bij de Begeleidingsdienst voor Vrijescholen en daarna eventueel verder onderzoek.

Om dyslectische kinderen zo goed mogelijk op te vangen en te voorkomen dat zij een achterstand oplopen ten opzichte van hun intellectuele mogelijkheden wordt taakgericht gewerkt aan:

- Het zo snel mogelijk bereiken van een zo hoog mogelijk niveau van technisch lezen en spellen
- Het leren omgaan met een laag niveau van automatisering (compensatie en dispensatie)
- Het voorkomen en/of verminderen van sociaal-emotionele gevolgen van de lees- en spellingsproblemen.
- Bij gediagnosticeerde dyslexie wordt de handelingswijzer dyslexie ingevuld en gehanteerd (zie bijlage)

Met behulp van het dyslexieprotocol kunnen leerlingen zo snel en efficiënt mogelijk geholpen worden. Uitgangspunt daarbij is het continuüm van zorg op het gebied van lezen, leesproblemen en dyslexie, verdeeld in 4 niveaus van zorg, waarbij de begeleiding binnen de school voldoet aan de eisen die op zorgniveau 1, 2 en 3 gesteld worden. De verschillende zorgniveaus worden hieronder in het schema beschreven.

Het daarna volgende stappenplan geeft een overzicht van de stappen (signalering, diagnose en begeleiding), die de school onderneemt als de lees- en spellingsontwikkeling trager verloopt dan verwacht.

vier niveaus van zorg behorend bij het dyslexiebeleid

	Niveau van zorg	Stap	Beroepsgroep/ taak/ functie	Hulp op dit niveau	Ondersteuning door protocol leesproblemen en dyslexie
1	<p>Goed lees en spellingsonderwijs in klassenverband.</p> <p>Basisarrangement, voldoende voor 75% van de leerlingen.</p>	<p>1 Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement.</p> <p>2 Juist gebruik van effectieve methode/methodiek voor lezen en spellen.</p> <p>3 gebruik leerlingvolgsysteem.</p>	<p>Verantwoordelijk: klassenleerkracht</p> <p>Materiaal: klassenleerkracht</p> <p>ondersteuning: intern begeleider remedial teacher</p>	<p>Goed lees- en spellingsonderwijs met aandacht voor verschillen in leerbehoeften.</p>	<p>Het protocol wordt gebruikt bij de signalering en vroegtijdige onderkenning van lees- en spellingsproblemen.</p> <p>Vaststellen van het gebied waarop hulp wordt geboden, extra instructie en begeleiding (auditief, lezen, motoriek, schrijfmotoriek, spelling).</p> <p>Groepsplan (SMART geformuleerd)</p> <p>ongeveer drie maanden</p>
2	<p>Extra zorg binnen de klas door klassenleerkracht, ondersteund door intern begeleider, remedial teacher of andere specialist.</p> <p>Eigen individueel lesmateriaal en gerichte hulp, vaste oefentijd.</p> <p>Intensief arrangement voor zwakste 25%. Meer instructie en meer leertijd. Extra zorg in de klas door klassenleerkracht komt bovenop basisarrangement.</p>	<p>Vaststellen van potentiële uitvallers en aanpak binnen de klas.</p>	<p>Verantwoordelijk: klassenleerkracht</p> <p>materiaal en ondersteuning: intern begeleider/remedial teacher</p>	<p>Intensivering van lees- en/of spellingsonderwijs door uitbreiding van instructie- en oefentijd.</p>	<p>Het protocol wordt gebruikt bij de nadere analyse van lees- en spellingsproblemen.</p> <p>Wekelijks observatie van vorderingen.</p> <p>Groepsplan instructie afhankelijke leerlingen, evt. individueel HP (SMART geformuleerd), differentiatie en verlengde instructie.</p> <p>Ongeveer drie maanden.</p>
3	<p>Zorg op school door interne deskundigen. De leerling krijgt hulp buiten de klas, individueel of in een klein groepje. In de klas blijft er oefening op het eigen niveau van de leerling (zie niveau 1 en 2).</p>	<p>Vaststellen leerlingen met ernstige lees- en/of spellingsproblemen. Instructie in kleine groepjes. Vaststellen van achterstand en</p>	<p>Verantwoordelijk: remedial teacher/ intern begeleider.</p>	<p>Verdere intensivering van het lees- en/ of spellingsonderwijs door inzet van specifieke interventies.</p>	<p>Gerichte oefening van de letterkennis en van de lees- en schrijfdeelvaardigheden. Bij oudere kinderen: aanleren compenserende</p>

	<p>zeer intensief arrangement voor zwakste 10%. Specifieke interventies versterken het intensieve arrangement. Ondersteund of uitgevoerd door zorgspecialist in de school.)</p>	<p>hardnekkigheid: vermoeden dyslexie.</p>			<p>technieken. Tussentijdse toetsing. Groepsplan instructie afhankelijke leerlingen, evt individueel HP. Twee keer interventie van drie maanden, met meetmoment na de eerste en tweede interventie.</p>
4	<p>Inschakelen extreme deskundigen. Achterstand en hardnekkigheid lees- en of spellingsproblemen zijn aangetoond. Ongeveer zwakste 4%. Verwijzing naar de zorg voor diagnostiek en behandeling.</p>	<p>Vaststellen van dyslexie door middel van psychodiagnostisch onderzoek. Gespecialiseerde dyslexiebehandeling.</p>	<p>Verantwoordelijk: school levert leesdossier aan, ouders dienen via gemeente verzoek in tot vergoed onderzoek en vergoede dyslexiezorg.</p>	<p>Extrne dyslexiebehandeling in behandelinstituut of door extreme behandelaar op de schoollocatie.</p>	<p>Nader diagnostisch onderzoek (onderkendend, verklarend, handelingsgericht). Hoe ernstig is de problematiek, is er sprake van ernstige enkelvoudige dyslexie? Intensivering van remediërende en compenserende training. Hulp bij maken behandeltraject op school.</p>

Stappenplan dyslexiebeleid per klas

Kleuterklas

De leerkracht en IB-er signaleren dat een leerling kenmerken heeft van dyslexie aan de hand van het taalgebruik in de klas, het leerlingvolgsysteem, het oudergesprek (vragen naar dyslexie in de familie) en een lijst vroege kenmerken van dyslexie. Bij de overdracht van de kleuters naar de 1^e klas wordt aangegeven welke kinderen vroege kenmerken hebben van dyslexie.

Stappenplan kleuterklas

	Toetsing signalering	Tijd verwijzing	Uitvoeren bespreken wie?	interventie	Onderzoeksmat erialen en bijlagen
1	Kleutervolgsysteem 2x per jaar worden de gegevens uit het kleutervolgsysteem geëvalueerd	Herfst en voorjaar	Uitvoeren: kleuterleerkracht bespreken: intern begeleider/ taalcoördinator/ taalspecialist	Wanneer een kind meer dan twee items onvoldoende scoort op de leerlijnen taal (zie klassenstaat llvs): de gegevens overnemen op een individueel profiel. En daarbij: bij meer dan twee maal onvoldoende de lijst 'vroege kenmerken van dyslexie bij kleuters' samen met ouders invullen. Daarnaast bij de oudste kleuters die uitvallen onderzoek naar de auditieve en visuele waarneming afnemen. Bij ernstige spraak-taalachterstand: lijst TOS (zie map TOS) met ouders doornemen, logopedisch onderzoek en eventueel therapie. Zelden: individueel HP voor in de klas. Voorstel overige therapie.	Standaard Leerlijnen uit het kleutervolgsysteem. Klassenstaat volgdoelen leerlijnen taal. Bij uitval standaard: vroege kenmerken van dyslexie bij kleuters afnemen. Oudste kleuters: auditieve en visuele waarneming (zie leerrijpheds onderzoek) Eventueel een IHP zie leerlingvolgsysteem.
2	Groepsplan taal/ fonemisch bewustzijn	In het laatste halfjaar van de oudste kleuters	Kleuterleerkracht eventueel in	Kleuters clusteren in instructiegroep	Groepsplan taal.

		wordt gewerkt met een groepsplan taal.	samenspraak met intern begeleider/ taalcoördinator/ taalspecialist.	op basis van gegevens uit KVS. Haal ideeën voor aanbod uit de reader 'van luisteren naar fonemisch bewustzijn'.	Reader 'van luisteren naar fonemisch bewustzijn'.
3	Evaluatie groepsplan taal/ fonemisch bewustzijn	Na 8 tot 10 weken (heft van het laatste halfjaar)	Kleuterleerkracht in samenspraak met intern begeleider.	Bij gebleken onrijpheid/ achterstanden op taalgebied: bepalen of er aanvullend onderzoek nodig is. Aanpassingen in het aanbod of clustering. Preteaching: kleuters die wel naar klas 1 gaan maar niet of zwak scoren bij: gretigheid naar letters auditieve analyse, auditieve synthese kunnen preteaching krijgen.	Evaluatie formulier groepsplan zie KVS. Leerlijnen taal zie KVS reader 'van luisteren naar fonemisch bewustzijn'.
4	Het leerrijpheidsonderzoek	Van jan. tot april onderzoeken afnemen. (zie verder leerrijpheidsprotocol)	Kleuterleerkracht en bij twijfel intern begeleider.	Bij onduidelijkheid: aanvullend onderzoek naar taalvaardigheden. Aanpassingen in het groepsplan aangeven. Indien nodig : handelingsplan voor in de kleuterklas. Begeleidingsplan voor een kleuter met verlengde kleutertijd.	
5	Overdracht naar klas 1	Voor de zomervakantie, juni	Kleuterleerkracht, eerste klas leerkracht, intern begeleider/ taalcoördinator/ taalspecialist	Bij vermoeden van dyslexie: overdracht verslaglegging eerder ondernomen acties. Leerling wordt aandachtsleerling	Bij overdracht naar klas 1 de invullijst 'het leerrijpheidsonderzoek' (zie leerrijpheidsprotocol en KVS.

			en zit in de verlengde instructiegroep bij taal. Leerling wordt ieder IB overleg besproken. Leerling krijgt zonodig extra hulp.	
--	--	--	---	--

1e klas

De leerkracht houdt de lees- en spellingontwikkeling van de kinderen met een vermoeden van dyslexie extra in de gaten. Indien nodig krijgen ze extra instructie.

Leerlingen die na de herfstsignalering (lettertoets en analyse/ synthese toets van José Schraven) uitvallen krijgen differentiatie binnen de klassensituatie en extra oefentijd. Er wordt o.a. ingezet op het automatiseren van de letters door letters te flitsen.

In januari wordt er opnieuw getoetst, dan d.m.v. CITO. Leerlingen die hierop uitvallen krijgen differentiatie binnen de klassensituatie, extra oefentijd en eventueel extra en ander lesmateriaal. Leerlingen die E, D scoren op de toetsen (ook zwakke C scores die net binnen het C-interval zitten), krijgen een tweede periode van extra ondersteuning binnen de klas.

Er wordt extra geoefend met het automatiseren van alle letters en klank-tekenkoppeling dmv dagelijks flitsen van letters en het lezen van woordrijtjes. In maart wordt deze extra oefenperiode geëvalueerd. Als de leerkracht en IB-er signaleren dat de extra inzet niet zorgt voor een inhaalslag, wordt de leerling verwezen naar de Remedial Teacher (RT-er) binnen de school. Er wordt een eerste periode 10 weken Remedial Teaching (door een klassenassistent) in de klas gestart op het einde van de 1ste klas. De ouders worden hierover geïnformeerd in een gesprek. In juni wordt er wederom getoetst en wordt er samen met de IB-er en de leerkracht naar de vorderingen van alle leerlingen gekeken en wordt er besproken wat de vervolgstappen zullen zijn.

Stappenplan klas 1

	Toetsing/ signalering	Tijd verwijzing	Uitvoeren bespreken wie?	Actie/ interventie	onderzoeksmaterialen
1	Overdracht LVS kleuters	Juni/ augustus	Kleuterleerkracht, groepsleerkracht, lid zorgteam	(groeps) handelingsplan maken	
2	Hoofdmeting 1 (herfstsignalering, alle leerlingen) letterkennis: – lezen en herkennen aangeboden letters, lange klanken, korte klanken, medeklinkers. – spelling: auditieve analyse (minimaal mkm) – schrijven: 10 klankzuivere mkm woorden (norm 8 goed). – lezen: auditieve synthese: 20 klankzuivere mkm woorden (norm 16 goed)	Oktober/ november na 2e taalperiode	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	Bepalen niveau van zorg. Handelingsplan individueel of groepsplan in de klas. Bij risicoleerlingen leervoorwaarden auditieve visuele discriminatie afnemen.	– toets letterkennis, letters die tot nu toe zijn aangeboden. – toets auditieve analyse, zie ZLKLS (José Schraven) toets met 10 klankzuivere woorden met de aangeboden letters. – toets auditieve synthese, zie ZLKLS (José Schraven) – toets met 20 klankzuivere mkm woorden met de aangeboden letters – eventueel auditieve en visuele discriminatie leervoorwaarden auditieve en visuele discriminatie.
3	Hoofdmeting 2 (alle leerlingen nadat alle letters zijn aangeboden) spelling: -auditieve analyse (minimaal mmkm/ mkmm) -CITO spelling M3 – fonemen dictee lezen: -grafemetoets -DMT kaart 1 streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering ten opzichte van vorige meetmoment.	Eind januari/ februari	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider.	Bepalen niveau van zorg. A, B, C score: zorgniveau 1 (zie zorgniveau's dyslexie) D of E score: zorgniveau 1 en 2. Groepshandelingsplan voor in de klas.	CITO toetsen: – spellingcategorieën-DMT – fonemen en grafemen toets Toets auditieve analyse ZLKLS Toets auditieve synthese ZLKLS aanvullend AVI M3 voor de kinderen die daar aan toe zijn.
4	Tussenmeting (leerlingen met zwakke technische lees- en/ of spellingsvaardigheden) Kinderen die eerder geen 80% goed norm haalden bij spelling: fonemendictee auditieve analyse minmaal vier letterwoorden spelling M3 Kinderen die eerder geen 80% goed norm haalden bij lezen: -auditieve synthese – grafemetoets DMT kaart 1 streefdoel: vooruitgang ten opzichte van hoofdmeting 2	april	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	Indien nodig aanpassing groepsplan	CITO toetsen spelling DMT fonemen en grafemen toets toets auditieve analyse ZLKLS toets auditieve synthese ZLKLS
5	Hoofdmeting 3 alle leerlingen CITO spelling E3, lezen DMT en AVI M3 en E3	Mei/ juni	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	Bepalen niveau van zorg (zie hierboven)	CITO toetsen en aanvullen d voor zwakke leerlingen toetsen van ZLKLS

2^e klas

Na de 1^e zorgperiode van 10 weken RT, wordt er door de RT-er geëvalueerd wat de vooruitgang is en wat de vervolgstappen zijn. Indien er nog steeds sprake is van een achterstand, dan wordt een dyslexiescreening door de Begeleidingsdienst van Vrijescholen aangevraagd. Na de screening volgt een tweede periode van 10 weken RT. Na deze periode wordt er opnieuw geëvalueerd. Als het vermoeden van dyslexie blijft bestaan, worden ouders/ verzorgers op gesprek gevraagd bij de Intern Begeleider (IB-er) en de leerkracht. Sinds 1 januari 2016 valt de dyslexiezorg onder de algemene voorzieningen binnen de jeugdwet en wordt bekostigd door de gemeenten, evenals de daarop volgende dyslexie behandeling. Ouders worden geïnformeerd over de vergoedingsregeling vanuit de gemeente en de mogelijkheden en consequenties van een diagnostisch onderzoek. Als school gezorgd heeft voor het voortraject, gaat school er vanuit dat ouders toestemming geven voor het onderzoek en de behandeling laten uitvoeren. Mochten ouders geen dyslexieonderzoek willen aanvragen dan dienen zij daarover een verklaring te ondertekenen (zie bijlage).

Indien er sprake is van ernstige enkelvoudige dyslexie wordt er een behandelingstraject opgestart bij een behandelinstituut. De school werkt mee aan de ondersteuning die dit instituut van hen vraagt. De school zet zelf een handelingswijzer dyslexie (zie bijlage 2) in die ook door ouders ingezien en ondertekend moet worden. Ieder halfjaar wordt bij een tafeltjesgesprek deze handelingswijzer besproken en eventueel aangepast.

Indien er sprake is van een lichte vorm van dyslexie (gediagnosticeerd), dan wordt ook de handelingswijzer dyslexie ingezet door school. Deze moet ook door ouders ingezien zijn en ondertekend worden. Het is aan ouders zelf of er daarnaast nog ondersteuning buiten school wordt geregeld. In het lesaanbod zal zoveel mogelijk aangesloten worden bij het vaardigheidsniveau, zodat het kind met dyslexie succeservaringen kan opdoen.

Stappenplan klas 2

	Toetsing/ signalering	Tijd verwijzing	Uitvoeren bespreken wie?	interventie	onderzoeksmateria len
1	Overdracht uit klas 1	Augustus/ september	klassenleerkracht	Uitvoeren (groeps) handelingsplan	
2	Tussenmeting 1 (leerlingen met zwakke technische lees- en/ of spellingsvaardigh eden) Bij zwakke spellers: – fonementoets 100% goed en vlot – CITO E3 verbetering t.o.v. Vorige meting – spellingproces: observaties en analyseren toetsresultaten. – evt PI dictee blok 5 en 10 voor	Oktober/ november	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	Evaluaren en opstellen (groeps) handelingsplan. Eventueel individueel onderzoek naar deelvaardigheden. Meer instructie en oefentijd, herhalen, preteaching en oefenbladen. Voor die kinderen die in lees- en spellingsontwikkelin g ernstig achter blijven, kan een dyslexie screening	CITO toets: spelling DMT fonemen en grafemen toets evt PI dictee.

	<p>nadere analyse spellingscategorieën.</p> <p>Bij zwakke lezers: - grafemendictee (100% goed en vlot) - DMT kaart 1,2,3 verbetering t.o.v. Vorige meting - leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten</p>			<p>worden aangevraagd bij de BVS (schoolbegeleidingsdienst) in november.</p>	
3	<p>Hoofdmeting 1 (alle leerlingen) Spelling: CITO M4 bij zwakke spellers: - spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten.</p> <p>Lezen: -DMT kaart 1, 2 en 3 - AVI M4 bij zwakke lezers: - leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten</p> <p>streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering t.o.v. Vorige meetmoment.</p>	Januari/ februari	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	<p>Bepalen niveau van zorg: A, B of C niveau zorgniveau 1 D score: zorgniveau 1, 2 E score: zorgniveau 1,2 en 3</p> <p>evalueren en opstellen (groeps) handelingsplan.</p> <p>Bij 3 opeenvolgende hoofdmetingen een E score op lezen of 3 keer een E score op spelling en een D score op lezen: aanvraag dyslexie onderzoek (eind klas 2 af te nemen, behandeltraject kan starten in klas 3)</p>	<p>CITO toetsen - spelling - DMT - AVI</p>
4	<p>Tussenmeting 2 (leerlingen met zwakke technische leesen/ of spellingsvaardigheden) Bij zwakke spellers: - CITO M4 verbetering t.o.v. Vorige meting - spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten. - evt PI dictee blok 5 t/m 15 voor nadere analyse spellingscategorieën.</p>	april	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider	<p>Indien nodig aanpassing (groeps)handelingsplan</p>	<p>CITO toetsen: spelling DMT evt PI dictee</p>

	bij zwakke lezers: – leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten – DMT kaart 1,2,3 verbetering t.o.v. Vorige meting				
5	Meetmoment 2 (alle leerlingen) spelling: CITO E4 Bij zwakke spellers: – spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten. Lezen: – DMT kaart 1, 2, 3 – AVI E4 bij zwakke lezers: – leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering t.o.v. Vorige meetmoment.	Mei/ juni	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider	Bepalen niveau van zorg: A, B of C niveau zorgniveau 1 D score: zorgniveau 1, 2 E score: zorgniveau 1,2 en 3 evalueren en opstellen (groeps) handelingsplan (voor klas 3). Bij 3 opeenvolgende hoofdmetingen een E score op lezen of 3 keer een E score op spelling en een D score op lezen: aanvraag dyslexie onderzoek (indien gemiddelde van de klas overeenkomt met de gemiddelde norm van CITO)	CITO toetsen: spelling DMT AVI evt PI dictee

Stappenplan klas 3

	Toetsing/ signalering	Tijd verwijzing	Uitvoeren bespreken wie?	interventie	onderzoeksmaterialen
1	Overdracht uit klas 2	Augustus/ september	klassenleerkracht	Uitvoeren (groeps) handelingsplan	
2	Tussenmeting 1 (leerlingen met zwakke technische lees- en/ of spellingsvaardigheden) Bij zwakke spellers: – CITO E4 verbetering t.o.v. Vorige meting – spellingproces: observaties en analyseren toetsresultaten. – evt PI dictee blok 5 t/m 20	Oktober/ november	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	Evalueren en opstellen (groeps) handelingsplan. Eventueel individueel onderzoek naar deelvaardigheden.	CITO toets: spelling DMT evt PI dictee.

	<p>voor nadere analyse spellingscategorieën.</p> <p>Bij zwakke lezers: - DMT kaart 1,2,3 verbetering t.o.v. Vorige meting -leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten</p>				
3	<p>Hoofdmeting 1 (alle leerlingen) Spelling: CITO M5 bij zwakke spellers: - spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten.</p> <p>Lezen: -DMT kaart 1, 2 en 3 - AVI M5 bij zwakke lezers: - leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten</p> <p>streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering t.o.v. Vorige meetmoment.</p>	Januari/ februari	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	<p>Bepalen niveau van zorg: A, B of C niveau zorgniveau 1 D score: zorgniveau 1, 2 E score: zorgniveau 1,2 en 3</p> <p>evalueren en opstellen (groeps) handelingsplan.</p> <p>Bij 3 opeenvolgende hoofdmetingen een E score op lezen of 3 keer een E score op spelling en 3 x een D score op lezen: aanvraag dyslexie onderzoek</p>	CITO toetsen - spelling - DMT - AVI
4	<p>Tussenmeting 2 (leerlingen met zwakke technische lees- en/ of spellingsvaardigheden) Bij zwakke spellers: - CITO M5 verbetering t.o.v. Vorige meting - spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten. - evt PI dictee blok 5 t/m 25 voor nadere analyse spellingscategorieën.</p> <p>bij zwakke lezers: - leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten - DMT kaart 1,2,3 verbetering t.o.v. Vorige meting</p>	april	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider	Indien nodig aanpassing (groeps)handelingsplan	CITO toetsen: spelling DMT evt PI dictee
5	<p>Meetmoment 2 (alle leerlingen) spelling: CITO E5 Bij zwakke spellers: - spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten.</p> <p>Lezen: - DMT kaart 1, 2, 3 - AVI E5 bij zwakke lezers:</p>	Mei/ juni	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider	<p>Bepalen niveau van zorg: A, B of C niveau zorgniveau 1 D score: zorgniveau 1, 2 E score: zorgniveau 1,2 en 3</p> <p>evalueren en opstellen</p>	CITO toetsen: spelling DMT AVI evt PI dictee

	<p>– leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten</p> <p>streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering t.o.v. Vorige meetmoment.</p>			<p>(groeps) handelingsplan (voor klas 3).</p> <p>Bij 3 opeenvolgende hoofdmetingen een E score op lezen of 3 keer een E score op spelling en 3 keer een D score op lezen: aanvraag dyslexie onderzoek.</p>	
--	--	--	--	--	--

Stappenplan klas 4, 5, 6

	Toetsing/ signalering	Tijd verwijzing	Uitvoeren bespreken wie?	interventie	onderzoeksmaterialen
1	Overdracht uit voorgaande klas	Augustus/ september	klassenleerkracht	Uitvoeren (groeps) handelingsplan	
2	<p>Tussenmeting 1 (leerlingen met zwakke technische lees- en/ of spellingsvaardigheden)</p> <p>Bij zwakke spellers:</p> <ul style="list-style-type: none"> – CITO spelling verbetering t.o.v. vorige meting – spellingproces: observaties en analyseren toetsresultaten. – evt PI dictee. <p>Bij zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> – DMT kaart 1,2,3 verbetering t.o.v. vorige meting -leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten 	Oktober/ november	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	Evaluaren en opstellen (groeps) handelingsplan.	<p>CITO toets: spelling DMT</p> <p>evt PI dictee.</p>
3	<p>Hoofdmeting 1 (alle leerlingen)</p> <p>Spelling: CITO spelling</p> <p>Lezen: -DMT kaart 1, 2 en 3 – AVI M</p> <p>streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering t.o.v. Vorige meetmoment.</p>	Januari/ februari	Klassenleerkracht bespreken met intern begeleider	<p>Bepalen niveau van zorg: A, B of C niveau zorgniveau 1 D score: zorgniveau 1, 2 E score: zorgniveau 1,2 en 3</p> <p>evaluaren en opstellen (groeps) handelingsplan.</p> <p>Bij 3 opeenvolgende hoofdmetingen een E score op lezen of 3 keer een E score op</p>	<p>CITO toetsen</p> <ul style="list-style-type: none"> – spelling – DMT – AVI

				spelling en 3 x een D score op lezen: aanvraag dyslexie onderzoek	
4	<p>Tussenmeting 2 (leerlingen met zwakke technische lees- en/ of spellingsvaardigheden)</p> <p>Bij zwakke spellers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - CITO spelling verbetering t.o.v. vorige meting - spellingsproces: observaties en analyseren toetsresultaten. - evt PI dictee. <p>bij zwakke lezers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leesproces: observaties en analyseren toetsresultaten - DMT kaart 1,2,3 verbetering t.o.v. vorige meting 	april	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider	Indien nodig aanpassing (groeps)handelingsplan	CITO toetsen: spelling DMT evt PI dictee
5	<p>Meetmoment 2 (alle leerlingen) spelling:</p> <p>CITO spelling</p> <p>Lezen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DMT kaart 1, 2, 3 - AVI <p>streefniveau risicoleerlingen: minimaal C score. Bij D score: minimaal verbetering t.o.v. Vorige meetmoment.</p>	Mei/ juni	Klassenleerkracht bespreking met intern begeleider	<p>Bepalen niveau van zorg: A, B of C niveau zorgniveau 1 D score: zorgniveau 1, 2 E score: zorgniveau 1,2 en 3</p> <p>evalueren en opstellen (groeps) handelingsplan (voor klas 3).</p> <p>Bij 3 opeenvolgende hoofdmetingen een E score op lezen of 3 keer een E score op spelling en 3 keer een D score op lezen: aanvraag dyslexie onderzoek.</p>	CITO toetsen: spelling DMT AVI evt PI dictee

Vergoede diagnostiek en behandeling van dyslexie

Vanaf 1 januari 2015 is de diagnostiek en behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie via de gemeente geregeld en sinds 1 januari 2016 valt de dyslexiezorg onder de algemene voorzieningen binnen de jeugdwet. De vergoede zorg geldt voor leerlingen met ernstige, enkelvoudige dyslexie. Is er naast dyslexie sprake van een of meer andere (leer)stoornissen (comorbiditeit), dan is er geen recht op vergoede zorg in het kader van deze regeling. Als ouders aanspraak willen maken op vergoeding van diagnostiek en behandeling, moet de school het leerling dossier leveren waarmee het vermoeden van (ernstige) dyslexie wordt onderbouwd (bron: Masterplan Dyslexie, www.masterplandyslexie.nl). De ouders melden na overleg met de school het kind aan bij het loket jeugdzorg van de gemeente.

Als ernstige dyslexie gediagnosticeerd wordt en het kind voor vergoede behandeling in aanmerking komt, gaat de school er vanuit dat ouders instemmen met en meewerken aan de behandeling.

Kinderen die buiten de regeling van de vergoede zorg van de gemeente vallen

Aan kinderen, die buiten de regeling van zorg van de gemeente vallen, biedt school de hulp die men kan bieden: 20 weken RT per kind en de nodige aanpassingen in de klas. Een dyslexieonderzoek is dan niet per se noodzakelijk, omdat dit niet tot vergoede behandeling leidt. Toch kan een onderzoek wel nuttig zijn, omdat het inzicht geeft in het leervermogen van het kind.

Voor het kind kan het 'stempel' dyslexie een geruststelling betekenen: het kind weet dan waardoor belemmeringen bij het lezen en de spelling veroorzaakt worden. Als een kind naast mogelijke dyslexie ons ook voor andere raadsels stelt, kan een onderzoek eveneens nuttig zijn. Tenslotte: als ouders gerichte dyslexiebegeleiding buiten school willen regelen, is het nuttig/noodzakelijk dat de diagnose is gesteld. De aanpassingen die een school kan doen voor een kind met dyslexie (zie hieronder) worden alleen toegekend wanneer een kind een dyslexieverklaring heeft.

Bijzondere omstandigheden

Soms verloopt de lees- en spellingsontwikkeling de eerste tijd goed (genoeg), maar doen zich later toch problemen voor. Per afname van de halfjaarlijkse LOVS-toetsen kan een leerling als zorgelijk opvallen. Vervolgens wordt dan alsnog een RT-traject gestart om eventueel t.z.t. aan de eisen van de vergoede regeling van onderzoek en behandeling te voldoen.

Het kan soms voorkomen dat kinderen veel met hun (hoge) intelligentie compenseren. Hierdoor scoren deze kinderen te goed om voor een dyslexieverklaring in aanmerking te komen. School probeert ook deze kinderen zoveel mogelijk te ondersteunen. Vaak zie je bij deze kinderen dat ze op de middelbare school toch gaan uitvallen op de vreemde talen. Tegen die tijd kan wel een dyslexieonderzoek aangevraagd worden.

Hulpmiddelen

In de loop van de jaren zijn er steeds meer hulpmiddelen op de markt verschenen voor kinderen met dyslexie. De Vrijeschool Kairos werkt met verschillende aanvullende methodes en methodieken om de RT en de lessituatie vorm te geven. Ook thuis kan hiervan gebruik gemaakt worden. Remediërende methodes en methodieken op lees- en spellingsgebied:

- Zelfstandig Spellen
- Spelling van Zuid Vallei

- RALFI
- Connect
- BLOON
- ABCDE-methode (begrijpend lezen)

Omdat er bij dyslexie ook problemen zijn op automatiseringsgebied, wordt ook met de volgende remediërende rekenmethodes gewerkt:

- Maatwerk
- Rekening
- Ambrosoft

Daarnaast kunnen in de klas de volgende aanpassingen gedaan worden (zie bijlage handelingswijzer dyslexie)

Hoe past de school haar onderwijs aan voor kinderen met dyslexie?

- Er wordt gewerkt met de handelingswijzer dyslexie (zie bijlage 2).
- Leerkrachten informeren ouders over de vorderingen in de schriftelijke rapportages en oudergesprekken. Hier komt ook de extra hulp ter sprake. Zo nodig wordt aan ouders gevraagd om hun kind te ondersteunen op bepaalde vakgebieden (bijv. het oefenen met lezen (bijv. RALFI), het leren van de tafels, het leren van geschiedenis/topografie etc.).
- Ons uitgangspunt bij de afname van toetsen is dat dyslectische leerlingen zoveel mogelijk zelfstandig de toets maken.
- Bij de Cito-toetsen zijn er de volgende aanpassingen:
  - CITO begrijpend lezen: een leerling met dyslexie krijgt extra tijd. Als een leerling de leesvaardigheid heeft om zo'n toets te maken, dan worden er verder geen aanpassingen gedaan. Het doel van deze toets is immers om vast te stellen hoe goed kinderen geschreven tekst kunnen begrijpen. Als het niveau technisch lezen zeer zwak is, dan krijgt een leerling de mogelijkheid om de CITO toets begrijpend luisteren te maken. Daarnaast maken deze leerlingen een begrijpend leestoets op hun eigen leesniveau, eventueel digitaal.
  - CITO lezen: bij de DMT en AVI (toetsen op het gebied van technisch lezen), kan een leerling met dyslexie geen extra tijd krijgen. Het gaat hier immers om het vlot kunnen ontsleutelen van woorden of teksten en er is sprake van een beperkte, vastgestelde toetstijd. Wel wordt geprobeerd om de leestoetsen in een zo'n veilig mogelijke situatie af te nemen door de eigen klassenleerkracht of eigen RT-er. CITO rekenen kan digitaal worden afgenomen met als voordeel dat de teksten en opdrachten voorgelezen worden.

Wanneer blijkt dat het reguliere programma te veel gevraagd is, zal de leerkracht (en RT-er of IB-er) in overleg met ouders vanaf de derde klas een eigen leerlijn genaamd OPP (Ontwikkeling Perspectief Plan) opstellen. Deze eigen leerlijn houdt bijv. in dat een kind op een bepaald leerdomein de doelen van de zesde klas niet haalt, maar met een aangepaste doelstelling werkt.

Tips voor ouders

- informatie over dyslexie voor ouders: www.steunpuntdyslexie.nl, www.masterplandyslexie.nl en www.vrijescholen.com
- Boekentips om voor- of samen te lezen:
  - -'Ik ben niet bom!' – M. van de Coolwijk
  - -'Schatkasten' – H. van der Werff
  - -'Pudding Tarzan' – O.L. Kirkegaard
  - -'De smoezenkampioen'- C. Slee
- Voor meer boeken zie de uitgeverijen Zoeklicht en Stichting Makkelijk Lezen en Ik Ben Niet Bom.
- Laat oudere kinderen thuis verslagen op de computer maken met spellingscontrole.
- Stimuleer lidmaatschap bibliotheek, zoek onderwerpen die uw kind interesseren en zoek naar speciale uitgaven voor dyslectische kinderen.
- Ondersteun uw kind bij het maken van huiswerk. Lees bijvoorbeeld samen teksten door die uw kind moet leren.

Bijlage 2 Handelingswijzer dyslexie

Handelingswijzer dyslexie

Naam :
Geboortedatum :
Klas :
Schoolverloop :
Leerkracht(en) :
Datum :
Na:

1 een screening door de Begeleidingsdienst voor Vrijescholen door _____ en/of

1 een dyslexie onderzoek door _____ en

1 een periode van 20 weken Remedial Teaching buiten de klas

is vastgesteld dat bovengenoemde leerling dyslexie heeft/vermoedelijk dyslectisch is.

- Deze leerling heeft intensieve begeleiding nodig op de leergebieden (aankruisen)
  - Technisch lezen
  - Begrijpend lezen
  - Spelling
  - Automatisering bij rekenen
- Voor deze leerling wordt gewerkt met handelingsplannen met daarin vastgestelde doelen. De handelingsplannen en de resultaten hiervan worden in dit document vastgelegd.
- Voor deze leerling gelden extra voorzieningen:

1. Het geven van meer tijd om werk te maken, dus

- Extra tijd geven voor een proefwerk of toets
- Een leestekst laten voorbereiden
- Thuis laten voorbereiden van teksten van bijvoorbeeld zaakvakken

2. Het beperken van overschrijfwerk, dus

- Waar mogelijk alleen antwoorden laten opschrijven
- Gebruik maken van kopieën waarop antwoorden ingevuld kunnen worden
- Aangepaste hoeveelheid werk (bijvoorbeeld alleen de even opdrachten/sommen)
- Een kopie i.p.v. een bordtekst.

3. Het geven van specifieke hulp bij lees- en spellingsproblemen, bijvoorbeeld:

- Het gebruik van speciale leesboeken met een lager AVI niveau en een hoger belevingsniveau
- Kind zoveel mogelijk voorbereiden op een klassikale leesbeurt
- Het uitbreiden van de leestijd door middel van tutorlezen
- Herhaald tekstlezen thuis of op school (RALFI)
- Het lezen thuis stimuleren, bibliotheekpromotie
- Veel voorgelezen worden in de klas en thuis
- Spellingcategorieën inslijpen met remediërende methodes
- Een spellingregelschrift aanschaffen voor toepassing in de klas

4. Het geven van specifieke hulp bij automatiseringsproblemen, bijvoorbeeld:

- Extra oefening automatiseringsvaardigheden
- Gebruik van tafelkaarten toestaan bij oefenen en periodetoetsen (met uitzondering van CITO-toetsen)

5. Het geven van specifieke hulp bij het produceren van teksten/werkstukken, bijvoorbeeld:

- Gebruik van computer van thuis met spellingscontrole toestaan
- Mondeling laten toelichten
- Nadruk op kwaliteit en niet op kwantiteit

6. Het afnemen van toetsen op een geschikte manier:

- CITO rekenen: wordt voorgelezen (digitaal) en extra tijd gegeven
- CITO begrijpend lezen op eigen leesniveau, eventueel de digitale toets
- CITO begrijpend luisteren wordt afgenomen op klassenniveau.
- CITO spelling in een klein groepje met meer tijd
- DMT lezen blijft gelijk
- AVI lezen blijft gelijk

Belangrijke zaken om rekening mee te houden:

- Vertel de leerling dat hij/zij dyslexie heeft.
- Laat als leerkracht weten dat je het probleem kent en begrijpt.
- Houd tijdens het schooljaar op dit formulier bij:
  - Welke hulp wordt geboden (handelingsplannen)
  - Welke materialen worden gebruikt
- Bied instructie zowel visueel, als auditief aan.

Gezien en getekend door de ouder(s)/ verzorger(s) van

Datum:

Handtekening:

Gezien en getekend door de leerkracht en intern begeleid(st)er:

Datum:

Handtekening:

Bijlage 3 Verklaring geen dyslexie onderzoek

Vrijeschool Kairos
Amsterdam, (datum).....

Hierbij verklaar ik geen dyslexieonderzoek te willen aanvragen voor mijn zoon/ dochter
..... en de mogelijke gevolgen te aanvaarden.

Datum:

Handtekening moeder:

Handtekening vader:

DIDACTISCH HP

Individueel handelingsplan leergebied: **Technisch Lezen**

Naam leerling:	Geboortedatum:
School: Vrijeschool Kairos	Schoolloopbaan:
Leerkracht:	Didactische leeftijd:
Opgesteld door:	Periode: ..-..-..tot ..-..-..
Beginsituatie:	
Hulpvraag: Hoe kan ik het technische leesniveau verbeteren?	
Doel(en):	
Werkwijze (materialen, inhoud):	
Organisatie (wie, wanneer, waar):	
Evaluatie door leerkracht:	
Evaluatie met ouders:	
Nieuwe afspraken:	
Naam leerkracht:	
Datum:	